

Силабус
навчальної дисципліни
Людина в соціокультурному просторі
2024-2025 навчальний рік

Освітня програма «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ЗАХИСТ УКРАЇНИ)»

Спеціальність: 014.16 Середня освіта (Захист України)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти: другий

Викладач	Валентина ДУДЕНОК
Кафедра	історії та філософії
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/dudenok/
Контактний телефон	+380 99 300 70 15
Е-mail викладача	Dudenok.vi@gmail.com
Графік консультацій	середа, 09.35-10.50.

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
5 / 150 год.	очна (денна)	20 год.	20 год.	110 год.	залік
	заочна (дистанційна)	6 год.	4 год.	140 год.	

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: громадянин, самосвідомість, тенденції, розвиток, суспільство, особистість, соціалізація, комунікація, цінності.

Метою курсу «Людина в соціокультурному просторі» є формування у здобувачів науково обгрунтованого розуміння розвитку суспільства в контексті взаємодії різноманітних соціальних чинників.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Людина в соціокультурному просторі” є:

- розуміти сутність соціальних процесів та специфіку їх взаємодії;
- засвоїти основні світоглядні парадигми, вміти критично ставитись до них;
- ознайомитися з основними проблемами аксіології, в тому числі і в контексті пошуків сенсу життя;
- проаналізувати сучасні дискурси походження людини та виникнення суспільства, збагнути їх аргументацію;
- опанувати засади культурної комунікації;
- оволодіти понятійним апаратом даної дисципліни.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Соціокультурна багатоманітність.

Поняття суспільства. Сутність соціального. Соціальна структура суспільства та проблема її критеріїв. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Суспільство і особистість. Принцип діяльності. Загальні форми людського освоєння дійсності. Ідеал справедливості в культурі та його сучасні інтерпретації.

Змістовий модуль 2. Соціалізація особистості та культурна комунікація.

Поняття соціалізації. Етапи соціалізації. Суб'єкти соціалізації. Соціалізація як ресурс формування громадянської ідентичності. Соціалізація в сім'ї.

Молодіжні субкультури. Засади культурної комунікації. Специфіка посередників в комунікації. Комунікативний інтерес та розуміння. Вербальна та невербальна комунікація. Роль мови, традицій, норм, цінностей в комунікації.

Стереотипи та упередження. Гендерні стереотипи. Конфлікти. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми та прояви дискримінації. Толерантність та інклюзія.

Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Війна як найжорсткіший прояв збройного конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори і медіація. Консенсус і компроміс.

Змістовий модуль 3. Метафізичні та природні виміри людського буття.

Варіанти постановки та розв'язання проблеми сутності та походження людини: релігійна (креаціоністична) концепція, трудова теорія походження людини (марксизм, дарвінізм), концепція космічного походження людини (Д.Чижевський, В.Вернадський, Тейяр де Шарден). Людське існування як загальна тенденція космічної еволюції.

Ідея поєднання процесу формування людини (антропогенез) з процесом виникнення суспільства (соціогенез). Сутність антропосоціогенезу. Соціальна практика як активне перетворення і освоєння дійсності. Ноосфера як олюднена розумна природа.

Змістовий модуль 4. Соціальна структура суспільства як форма взаємодії та тип реальності

Проблема реальності в сучасній культурі. Постмодернізм як спроба виявити інші пласти реальності. Акторно-мережева теорія (М. Каллон, Б. Латур) та її спосіб дослідження колективних соціотехнологічних процесів. Суспільство як взаємодія. Актори та мережі. Пошуки нових форм колективності в постмодерній культурі. Мережі як реальна можливість демократії. Б. Латур про вирішальну роль науки та технологій в процесі творення суспільства. Дослідження способів з'єднання соціального в єдиний світ. Взаємодія як спосіб існування суспільства. Нерозривність діяча і мережі. Онтологія соціального.

Змістовий модуль 5. Повсякдення як соціальна реальність.

Методологічне підгрунтя вивчення повсякдення. Поняття повсякдення та його інтерпретації. Структура повсякдення. Поняття повсякденного мислення та сфери його функціональності. Суб'єктивне конструювання реальності як предмет феноменологічної соціології (А. Шюц). Дискурс інтерсуб'єктивності в соціології повсякдення. Повсякдення як вища реальність та максимальна «напруга свідомості». Поняття релевантності та референції. Діагностика природи конфліктів та аналіз процесів маргіналізації в феноменологічній соціології.

Соціологічна думка в Україні про повсякдення. Розуміння повсякдення в теоріях соціального обміну. Драматургічна версія повсякденної реальності. Йохан Гейзінга. Етнометодологія Г. Гарфінкеля.

Змістовий модуль 6. Екзистенціальні виміри людського буття.

Діалектика категорій сутності та існування в класичній філософії. Постмодерн про феноменологічність нашого існування. Феномен «Я» і його проблематика. «Я» і «Ти» (М. Бубер). Діалогічність буття людини. «Ми» (М.Гайдеггер). Межі і можливості діалогу. Віра.

Ідея свободи в філософії та її сучасні інтерпретації. Уявлення про долю в міфологічній культурі. Ідея карми в індійській філософії. Пошук «чистої свідомості». Телеологія як вчення про цільову причину буття в античності та середньовіччі. Фатум. Фортуна.

Екзистенціальний критерій людськості. Життєвий порив. «Зависання над порожнечою». (С.К'єркегор). Страх. Турбота. Совість. Проблема людського щастя. Вчення про пограничну ситуацію в екзистенціалізмі. (К.Ясперс). Бунтівна людина (А. Камю). «Уроки щастя» в сучасній українській школі.

Змістовий модуль 7. Людське буття як творення культурного сенсу .

Трансцендентне та іманентне як виміри культурного осягнення світу. Ідентичність і самоідентичність. Свідомість і самосвідомість. Стани свідомості. Структура свідомості. Постмодерн про смерть суб'єкта в культурі. Суб'єкт як функція дискурсу (П.- М. Фуко).

Поняття творчості. Проблема критеріїв творення. Ідея гармонії в естетиці. Культура як творення смислів. Діяльність як гра (Й. Гейзінга). Критичне мислення як ідеал класичної філософії. Ідея емоційного мислення в сучасних освітніх системах та шляхи його формування. Роль символічних форм в розумінні, витлумаченні та артикуляції життєвого світу. Філософія історії про дискретність та розрив поступовості. Постмодерн як акцент на культурному розриві. Спадкоємність та наслідування. Ідея соборності в вітчизняній культурі.

Змістовий модуль 8. Особистість як вимір людського буття.

Зміст понять: «індивід», «індивідуальність», особистість». Натовп. Імпульс діяння «від себе». Усамітнення-ізоляція-самотність. Сповідь. Особливості сповіді як літературно-філософського жанру середньовіччя (Августин, Боецій). Покаяння та його функції в сучасній культурі.

Думка як вчинок. Діяльність як вчинок. Проблема відповідальності в культурі. Види відповідальності. Дифузія відповідальності як феномен культури. Необхідність нових форм відповідальності в постмодерній культурі. Персона. Роздвоєність та цілісність персони. Сучасне бачення проблеми багатовимірності людського Я.

Проблема унікальності людини в суспільстві та варіанти її рішення в сучасних освітніх системах. Пересічна людина. Буденність та абсурд. Ідея «вічного повернення» та її сучасне бачення.

Змістовий модуль 9. Питання смислу людського буття.

Поняття смислу людського буття та його інтерпретації. Проблема сенсу як атрибут сучасного буття людини. «Природа людини» і «сутність людини». Смисл і абсурд. Потреби – інтереси – цінності. Пошуки «розумних потреб» в культурі та їх історична доля.

Культура як творення смислу. Проблема визначення культури. Онтологічне, гносеологічне та аксіологічне тлумачення культури. Культура та цивілізація. Специфіка інструментальної діяльності. Прагматизм та інструменталізм як дискурси сучасної культури. «Філософія серця» як дискурс української культурної спадщини. Поняття духу, душі, духовності. Принцип

другодомінантності в духовній культурі. Проблема відчуження людини в сучасному світі. Ідея самотрансценденції в гуманітарних науках.

Змістовий модуль 10. Філософські основи вчення про цінності.

Аксіологія як галузь філософського знання. Категорії і основні ідеї аксіології. Поняття цінності і ціннісних орієнтацій. Формування теорії цінностей в історії філософії. Феномен загальнолюдських цінностей та шлях до них. Кризова ситуація як ситуація зміни ціннісних орієнтирів. Сучасні концепції цінностей. Людина, особистість як найвища цінність буття. Гуманізм і проблеми розвитку особистості. Постправа. Неогуманізм та постгуманізм як дискурси постмодерної культури. Ідея другодомінантності та пошуки оптимістичних ідеалів в сучасній культурі.

Унікальність смислу та універсальність цінності. Ефект «надчуттєвої дії» цінностей та врахування його ролі в сучасних педагогічних концепціях. Ідея корпоративної етики в позитивізмі.

Основні програмні компетентності і результати навчання згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>К-1 Володіння базовим категоріальним апаратом і методами наук, які інтегровано з метою набуття громадянознавчих та правознавчих знань.</p> <p>К-3 Здатність виконувати професійні обов'язки на основі високого рівня правосвідомості, правового мислення і правової культури.</p> <p>К-4 Здатність глибокого розуміння сучасних світоглядних систем; етичних і громадянських цінностей; сутності соціального конфлікту і шляхів його подолання.</p> <p>К-5 Здатність спиратися на базові уявлення про основні закономірності і сучасні напрями філософського, культурологічного та правознавчого вчення.</p>	<p>ПРН-2 - знання та розуміння сучасних світоглядних систем, етичних і громадянських цінностей, прав і свобод людини в демократичному суспільстві, сутності соціального конфлікту і шляхів його подолання.</p> <p>ПРН-6 - вирішення складних фахових завдань (практичні та дослідницькі) з опорою на доступні ресурси у громадянознавчій галузі.</p> <p>ПРН-8 - володіння навичками самостійного критичного аналізу сучасних суспільних процесів та формування системного уявлення про них.</p>

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): основна увага приділяється вивченню базової літератури, вмінню самостійно мислити, здатності оперувати понятійним апаратом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Своєчасне виконання практичних завдань та самостійної роботи є обов'язковим. Відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки), відбуваються на консультаціях згідно графіку.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти дотримуються правил академічної доброчесності згідно Положення про академічну доброчесність у БДПУ. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем.

Політика щодо відвідування. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають лекції і практичні заняття курсу. У будь-якому випадку здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: інтернет-ресурси, таблиці тощо.

Система оцінювання та вимоги: формами контрольних заходів є поточний та підсумковий контроль. Об'єктами поточного контролю є: систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру щодо вивчення та засвоєння програмного матеріалу дисципліни; рівень виконання здобувачем завдань для самостійного опрацювання, які завантажуються на платформу MOODLE у встановлені терміни.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю та підсумкового контролю. Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних під час поточного контролю та підсумкового контролю і вираховується за 100-бальною шкалою.

При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку, який передбачає перевірку теоретичних знань та практичних навичок.

Таблиця 4. Внутрішня університетська шкала оцінювання

Шкала оцінювання, що використовується в університеті	Шкала оцінювання ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку:

Поточне тестування та самостійна робота										сума
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5	ЗМ6	ЗМ7	ЗМ8	ЗМ9	ЗМ10	
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Література до курсу

Базова

1. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. для вищ. навч. закл. / К.: Юрінком Інтер, 2016. 552 с.
2. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах). О. О. Рафальський (кер.), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (наук. ред.). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.
3. Бех В. П. Феномен Планетарної особистості. К.: Каравела, 2019. 296 с.
4. Жадько В. А. Філософія як гуманістичний світогляд : наукова монографія. Запоріжжя : Видавництво ПП «Новий Світ-2000», 2019. 200 с.
5. Жовтянська В. В. Трансформації смислу в соціокультурному просторі. Кіровоград: Ітекс-ЛТД, 2012. 256 с.

6. Загайська Д. Філософсько-естетичне розуміння символу в європейській культурі класичного періоду. Вісник НАМ. Серія: Культурологія. Вип. 29. 2016 р. С.27-36.

7. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

8. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с.

9. Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: «Магнолія- 2006», 2021. 350 с.

Допоміжна

1. Булатов М.О., Загороднюк В.П., Малеев К.С., Солонько Л.А. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи. К.: Стилос, 2001.

2. Вовк Хв. К. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. К., 1995. 250 с.

3. Добронравова І. С. Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу. Філософія освіти. 2014. № 2. С. 224 – 234.

4. Онищенко В. Д. Людина і суспільство: навчально-методичний посібник для викладачів професійно–технічних навчальних закладів. К.: Педагогічна думка, 2012. 128 с.

5. Панасенко Г. С. Сучасна взаємодія людини та суспільства в умовах глобального розвитку: національні інтереси. Вісник ХНУ. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Вип. 9. С.67-74.

6. Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі : монографія / кол. авторів ; ред. О. О. Лаврентьевої, О. П. Крупського, Є. В. Намлієва. Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2014. 360 с.

7. Ящук Т. І. Філософія історії: курс лекцій. Навч. посібник. К.: Либідь, 2004. 536 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>

2. Предборська І., Ганаба С. Філософія історії. Навчальний посібник. К.: Університетська книга, 2019, 232 с. -- <https://www.yakaboo.ua/ua/filosofija-istorii-navchal-nij-posibnik.html>

3. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; В. І. Шинкарук (голова редк.). К.: Абрис, 2002. 742 с.- <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/24555>